

◇ فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ

سال نهم. شماره ۳۶. تابستان ۱۳۹۷

صفحات: ۱۲۶-۱۱۷

تاریخ وصول: ۱۳۹۷/۱/۷- تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۳/۲۴

راهکارهای ارتقاء فرهنگ مطالعه در میان زنان عضو کتابخانه های عمومی شهر ملایر

سعید غفاری^۱
مریم هنر جو^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر مطالعه راهکارهای ارتقاء فرهنگ مطالعه در زنان عضو کتابخانه های عمومی شهر ملایر بود. جامعه مورد پژوهش ۲۲۰ نفر بوده که تعداد ۲۱۲ نفر به آن پاسخ داده اند. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به صورت توصیفی-پیمایشی بود. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود و تحلیل داده ها با استفاده از آمار توصیفی انجام شد و نتایج نشان داد که؛ مهمترین راهکارهای ترویج فرهنگ مطالعه به ترتیب عبارت بودند از: «توجه به نیازهای اطلاعاتی و انجام پژوهش هایی در رابطه با نیازسنجی منابع درخواستی» با میانگین ۳/۳۴ درصد، «مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری ها» با میانگین ۳/۳۰ درصد، «ساخت و تجهیز کتابخانه های روستایی» با میانگین ۳/۲۶ درصد و «تهیه منابع جدید» با میانگین ۳/۲۵ درصد بدست آمد.

کلید واژگان: مطالعه، فرهنگ مطالعه، کتابخانه های عمومی.

---

* استادیار گروه کتابداری، دانشگاه پیام نور، قم، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل: ghaffari130@yahoo.com)
**دانش آموخته کارشناسی ارشد گروه مدیریت علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه پیام نور، قم، ایران.

مقدمه

امروزه انسان وارث بیست قرن تجربه علمی و فرهنگی است. در عصر حاضر، تمام جوامع دنیا به سوی تحول گام برمی‌دارند، و مقوله کتاب خوانی، دسترسی به اطلاعات و ترویج مطالعه از مؤلفه‌های اصلی دنیای جدید است (لستر^۱، ۲۰۱۴).

مطالعه و اطلاعات، عامل مهم توسعه و ایجاد فرهنگ محسوب می‌شوند و کم و کیف پیشرفت فرهنگی هر فرد یا جامعه بستگی مستقیم به میزان خواندن و کیفیت آنچه می‌خوانند دارد. به عقیده «بینسکی»^۲ (۱۹۹۴) کتاب برای تعلیم و تربیت نوشته شده و نقش تعلیم و تربیت بی اندازه مهم است چون تعیین کننده سرنوشت قطعی زندگی بشری است و نیز برای رسیدن به رشد و شکوفایی علمی، فرهنگی و اقتصادی هیچ راهی به جزء گسترش فرهنگ مطالعه و ایجاد عادت همگانی مستمر و هدفمند وجود ندارد. طبیعی است که برای نیل به این مقصود، کتابخانه‌های عمومی و ایجاد عادت به مطالعه در میان تمامی اقشار جامعه بخصوص زنان بیش از پیش باید مورد توجه قرار گیرد (شعاری نژاد، ۱۳۸۶).

کتابخانه‌های عمومی را از مظاهر دموکراسی در دنیای جدید دانسته اند، چرا که در حقیقت پایه‌های دموکراسی بر آزادی بیان و اندیشه نهاده شده است و کتابخانه‌های عمومی نهادی است که با کمک به رشد و شکوفایی اندیشه افراد جامعه به آنها کمک می‌کند تا با دانش و احاطه بیشتری عقاید خود را ابراز کنند. کتابخانه عمومی این فرصت را برای همه افراد جامعه بخصوص زنان فراهم می‌کند که به شکلی فعال در امور فرهنگی و اجتماعی جامعه خود دخالت داشته و در فرایندهای فرهنگی جامعه نقش موثری داشته باشند، این امر حاصل نمی‌شود مگر اینکه فرهنگ مطالعه در میان آنان رواج پیدا کند، لذا فرهنگ کتابخوانی و مطالعه به عنوان یک عنصر اصلی در یادگیری باید والاترین جایگاه را در گستره‌های فردی و اجتماعی به ویژه در میان زنان دارا باشد. با وجود آن که ایران کشوری فرهنگی محسوب می‌گردد، همواره در گزارشهای آماری به میزان پایین بودن سطح مطالعه در میان مردم و فقر مطالعاتی اشاره شده است که یکی از عوامل اصلی آن، بی توجهی به آموزش صحیح مطالعه و ایجاد انگیزه مطالعاتی است (رحمانی، ۱۳۸۴).

لذا نکته حائزه اهمیت این است که برای ترویج و ارتقای فرهنگ مطالعه در تمامی اقشار جامعه، بخصوص زنان، کتابخانه‌های عمومی که به عنوان دانشگاه مردم شناخته می‌شوند چه فعالیت‌های می‌توانند انجام بدهند و توسعه فرهنگی هر جامعه در گرو گسترش فرهنگ کتابخوانی است و کتاب و کتابخوانی یکی از عوامل مهم پیشرفت و اعتلای فرهنگ هر جامعه است، زیرا هر چه سطح بینش و آگاهی عمومی بیشتر باشد آن جامعه در پیشبرد اهداف ملی و فراملی خود موفق تر خواهد بود. یکی از مشکلاتی که در اکثر کشورهای جهان سوم و در حال توسعه وجود دارد پدیده فقر مطالعاتی است که تهدید بزرگی برای این کشورها به شمار می‌آید. برای کشوری چون ایران که در اعصار گذشته صاحب یکی از بزرگ ترین تمدن‌های جهانی قابل ستایش بوده است، جای تأسف است که هم اکنون شاهد بی رغبتی و بی توجهی به کتاب و کتابخوانی باشد (معرف زاده و ایرجی، ۱۳۸۹).

فرهنگ کتابخوانی، موضوعی است که در همه جنبه‌های زندگی انسان به کار گرفته میشود. در همین زمینه، به زعم تفکر عده‌ای از محققان، فرهنگ خواندن به شدت به زمینه‌های ارتباطی سیاسی و اقتصادی

۱. Lester

۲. Binski

متکی است. برخی دیگر بر جنبه‌های اجتماعی و عاطفی خواندن تأکید دارند، به ویژه خواندن به عنوان یک لذت که خود نمودی از یک فرهنگ کتابخوانی است (سترانجر - جوهانسن، ۲۰۱۴). از آنجایی که دنیای امروز با پدیده‌ای به نام بحران فرهنگی مواجه است، گسترش فرهنگ مکتوب و ارتقای فرهنگ کتاب و کتابخوانی یکی از اساسی‌ترین و مناسب‌ترین اقدام‌ها در جهت توسعه، رشد و تعمیق فرهنگ خودی و مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه است. بدین لحاظ امروزه یکی از معیارهای سنجش رشد فرهنگی ملتها، میزان رغبت آنها به کتابخوانی است، چرا که توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه‌ای، نشان دهنده میزان انس و اُلفت افراد با ابزارها و اهرم‌های فرهنگی است (زارعی، ۱۳۹۲).

آمارهای مربوط به سطح مطالعه در کشور گویای رضایت بخش نبودن میزان مطالعه در گذشته است و در عین حال بیانگر میزان اهمیت این مسئله و موشکافی آن در عصر حاضر و نهایتاً اندیشیدن چاره‌ای برای حل این معضل است. امروزه توجه به کتاب و کتابخوانی نشانگر رشد فرهنگی و ملی هر کشور است و تعداد کتابها و نشریه‌های منتشرشده‌ی هر کشور در سال، کتابخانه‌ها، کتابخوان‌ها، نویسندگان، مترجمان و ناشران به عنوان معیارهای اساسی توسعه یافتگی کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرند. بنابراین گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، توسعه کتابخانه‌ها، چاپ و انتشار کتاب و شیوه بهره‌گیری از این ابزار بی‌رقیب فرهنگی، ضرورت رشد و تعالی جامعه به سوی کمال است (باب الحوائجی و یزدانی راد، ۱۳۸۹).

برای رفع موانع و ایجاد زمینه و بستر لازم جهت ترویج و توسعه فرهنگ مطالعه، نهادهای مختلف در پنج بخش خانواده، مدارس و نظام آموزشی، کتابداران و کتابخانه‌ها، دولت و رسانه‌های گروهی و ناشران و کتابفروشی‌ها، باید با رفع مشکلات موجود، هم سو و هم هدف به سمت مشخصی حرکت کنند (همانی و اشرفی ریزی، ۱۳۹۲).

کتابخانه‌های عمومی از طریق خدمات ویژه خود، مطالعه در جوامع را تشویق و ترغیب می‌کنند و در واقع افراد بیگانه با کتاب را، به افرادی کتابخوان تبدیل می‌کنند. جوامع به لحاظ جمعیتی دارای افرادی با نیازهای مختلف هستند، عدالت ایجاب می‌کند که همه افراد در همه سنین و در شرایط جسمی و ذهنی مختلف و در گروه‌های قومی و نژادی و زبانی و ... به منابع اطلاعاتی دسترسی داشته باشند و لذا هدف کتابخانه‌های عمومی ترویج فرهنگ مطالعه در بین تمامی اقشار جامعه است (عماد، ۱۳۹۴). کتابداران نیز به همراه کتابخانه‌ها از عوامل مؤثر در ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی به شمار می‌روند. کتابداران با روش‌های خلاقانه خود می‌توانند فعالیت‌های کتابخوانی را رشد داده و حتی به حوزه‌های بیرون از کتابخانه بکشانند. اگر کتابداران کتابخانه‌ها از حیث علم کتابداری و اخلاق انسانی، رشد کاملی داشته باشند، بدون تردید، همچون معلمان و استادان جامعه، معماران نسل‌های آینده بشر خواهند بود. کتابخانه‌های عمومی در صورت برخورداری از کتابهای مناسب و کتابداران متخصص و توجه به نیازهای مراجعین، می‌توانند عامل مؤثری در تشویق اقشار مختلف مردم به مطالعه شوند. کتابخانه‌های عمومی اگر جایگاه واقعی خود را بیابند و امکانات لازم و گستردگی متناسب با رشد جمعیت را به دست آورند، جامعه مخاطب آنها از حیث تاریخی و اجتماعی در مکانی از بلوغ و قدرت‌گزینش قرار می‌گیرد که نه تنها برآورنده نیاز اطلاعاتی هر متقاضی و زمینه‌ساز رویکرد مردم به سوی مطالعه و کتابخوانی است، بلکه می‌تواند پشتیبان امر تحقیقات در کشور شود (قناویزچی و داور پناه، ۱۳۹۳).

لذا با توجه به آمار نگران کننده سرانه مطالعه که هر چند وقت یکبار انتشار می‌یابد و نشان از میانگین بسیار پایین سرانه مطالعه در کشور ما دارد، بررسی عوامل این امر و همچنین نقش کتابخانه‌های عمومی به عنوان یکی از متولیان امر ترویج فرهنگ مطالعه در میان مردم بخصوص زنان، مسئله‌ای بود که ذهن پژوهشگر را وادار به انجام پژوهشی در راستای ارتقای فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌های عمومی کرد (احمدی، ۱۳۹۶).

محمدی، قاضی میرسعید، کلبادی نژاد و پهلوان زاده (۱۳۹۶) به بررسی وضعیت مطالعه در میان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان سرپل ذهاب و تحلیل دلایل انگیزش و بازدارنده مطالعه پرداختند، نتایج نشان داد که بین متغیرهای میزان مطالعه و نوع شغل، نوع سرگرمی، انگیزه مطالعه، روش تهیه کتاب، میزان درآمد و میزان پرداختن به کتاب ارتباط وجود دارد. در مقابل بین متغیرهای مطالعه و جنسیت، تأهل، سن، میزان تحصیلات و قیمت کتاب ارتباطی مشاهده نشد. در میان عوامل انگیزشی به مطالعه خانواده با میانگین امتیاز ۳/۷۶ مهمترین نقش را دارد و افزایش رسانه‌ها با میانگین امتیاز ۳/۶۶ مهمترین عامل بازدارنده مطالعه بود. خنیفر، طاهری و سیار (۱۳۹۳) با مطالعه راهکارهای اجرایی ارتقای فرهنگ مطالعه در بین دانش آموزان، به ارائه به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه خبرگان دانشگاهی «فرهنگ سازی مطالعه در دوره‌های سنی پایین در جامعه مدارس» و «مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری‌ها در برنامه آموزشی» بیشترین معناداری را داشتند. از دیدگاه اساتید وضعیت فرهنگ مطالعه در جامعه ۷۵/۵ درصد نامطلوب و از نظر دانشجویان ۹۰/۹ درصد نامطلوب بود. مرادمند (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی در بین دانشجویان دختر و پسر دانشگاه تربیت معلم آذربایجان پرداخت. نتایج نشان داد که عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی عبارت بودند از گرانی کتاب، عدم دسترسی به کتابهای مورد علاقه، حجم زیاد تکالیف دانشگاه، تماشای تلویزیون، نداشتن فرصت کافی برای مطالعه، ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه، عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی، کمبود کتابخانه‌های عمومی، بها ندادن مردم به علم، خوش بین نبودن به آینده، برنامه‌های تفریحی، مشکلات اقتصادی، استفاده از اینترنت، شمار پایین کتابها و بازی‌های رایانه‌ای عوامل مشوق مطالعه عبارت بودند از: داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی، داشتن کتابخانه شخصی، توسعه مراکز کتابخوانی، تشویق اساتید و اطرافیان، وجود کتابخانه در محل تحصیلی و غیره می‌باشد. قنایزچی و داورپناه (۱۳۹۳) در پژوهشی درباره بررسی عوامل تسهیل کننده و بازدارنده مطالعه، به این نتیجه رسیدند که زنان نسبت به مردان به طور معناداری به مطالعه و کتابخوانی گرایش مثبت دارند. همچنین افراد با مدرک تحصیلی لیسانس، و بالاتر تفاوتی معنادار را با افراد با مدرک تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان در گرایش به مطالعه از خود نشان دادند.

رومان و فیور^۱ (۲۰۱۰) در پژوهشی به دنبال پاسخ به این پرسش که آیا برنامه‌های مطالعه تابستانی کتابخانه‌های عمومی از وقفه در موفقیت جلوگیری می‌کنند، به این نتیجه رسید که دانش آموزانی که در برنامه‌های مطالعه در تابستان شرکت کردند، نمرات بالاتری از دانش آموزانی که در این برنامه‌ها شرکت نکرده بودند کسب کردند. دانش آموزانی که در این برنامه‌ها شرکت کردند، والدین‌شان نیز در سطح بالایی از کتابخانه‌ها استفاده می‌کردند و در خانه‌هایشان کتابهای بیشتری داشتند، نیز، فعالیت‌های ادبی بیشتری در خانه‌هایشان وجود داشت. توماس^۲ (۲۰۰۹) در پژوهشی در رابطه با مطالعه آزاد در جامعه

۱. Roman & Fiore

۲. Thomas

دانشگاهی به این نتیجه رسید که مطالعه غیردرسی نقش مهمی در موفقیت افراد دارد. میزان مطالعه در بین جامعه مورد بررسی که دانشجویان و اعضای هیأت علمی بودند روند رو به کاهشی را نشان می‌دهد که از مهمترین علل آن کاهش قدرت اقتصادی افراد و افزایش قیمت منابع اطلاعاتی و کاهش تبلیغ موثر در زمینه تشویق به مطالعه دانست. ویگفیلد، گاتری، تانکس و پرنسیویچ (۲۰۱۴) به بررسی جنبه‌های گوناگون انگیزه خواندن را مورد مطالعه قرار داد. نتایج پژوهش وی نشان داد که انگیزه‌های متنوعی برای خواندن وجود دارد که بر فعالیت خواندن مؤثر است و این تفاوت انگیزه، خوانندگان را به مطالعه وا می‌دارد. در بررسی پیشینه تحقیقات مشاهده شد که تحقیقات داخلی و خارجی کمتری در رابطه با فرهنگ‌سازی مطالعه در میان زنان دیده می‌شود و بیشتر آنها در میان دانشجویان و دانش‌آموزان انجام گرفته است. لذا این امر نیز باعث شد تا پژوهشگر به بررسی راهکاری ارتقاء فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه زنان اقدام کند. بنابراین این پژوهش به دنبال بررسی عوامل بازدارنده، تشویق‌کننده و ارتقای فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌های عمومی از دیدگاه زنان عضو این کتابخانه‌ها در شهر ملایر می‌باشد؟

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از لحاظ روش انجام پژوهش به صورت پیمایشی - توصیفی است. لذا این پژوهش میدانی و از این جهت کاربردی است که در نهایت راهکارهای اجرایی مطالعه شده برای ترویج فرهنگ مطالعه در بین زنان را عرضه می‌کند و توصیفی بودن آن نیز بیانگر این واقعیت است که با استفاده از روش‌های میدانی ضمن ارزیابی وضعیت موجود کتابخوانی و سطح مطالعه و فرهنگ مطالعه، شاخص‌ها و توصیه‌های اجرایی با استفاده از روش اکتشافی، نظرسنجی و به دست خواهد آمد.

جامعه آماری پژوهش در این تحقیق شامل کلیه زنان خانه دار عضو کتابخانه‌های عمومی شهر ملایر می‌باشند که تعداد آنها ۴۲۵ نفر بود که نمونه پژوهش که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) ۲۰۵ نفر انتخاب شدند. لذا جهت تکمیل تمامی پرسشنامه‌ها تعداد ۲۲۰ پرسشنامه توزیع گردید، و در نهایت ۲۱۲ پرسشنامه به طور کامل بازگشت داده شد.

روش اجرا

در این پژوهش ابتدا پرسشنامه‌های مناسب با موضوع تحقیق انتخاب گردید سپس با هماهنگی با نهاد کتابخانه‌های عمومی استان و مسئولان، پرسشنامه‌ها در بین اعضاء توزیع گردید و بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها جمع‌آوری گردید. تجزیه و تحلیل‌های این پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی (جنسیت، سطح تحصیلات) و همچنین میانگین، انحراف معیار، مربوط به متغیرهای پژوهش استفاده خواهد شد. در سطح آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS۲۰ استفاده می‌شود.

۱. Wigfield, Guthrie, Tonks & Perencevich

۲. Krejcie & Morgan

ابزار سنجش

ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه محقق ساخته می باشد که داده های مرتبط با اهداف اصلی و فرعی و سئوالات پژوهش، و داده های مرتبط با ویژگی های فردی و تحصیلی زنان را از طریق پرسش به دست می آورد. جهت روایی ابزار پژوهش از روایی صوری استفاده شد، بدین گونه که پرسشنامه که با ۲۶ سوال در سال ۱۳۹۷ به نظر چند نفر از استادان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی رسید و برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برابر ۰/۷۸ بود.

یافته ها

در ادامه آمار توصیفی مربوط به نمونه پژوهش شامل فراوانی و درصد و همچنین میانگین هر کدام از شاخص ها در میان ابعاد مختلف فرهنگ سازی مطالعه در کتابخانه های عمومی آورده می شود.

جدول ۱. آمار پاسخ دهندگان به تفکیک سن

جمع کل	۵۵ سال به بالا	۴۵ تا ۵۵ سال	۳۵ تا ۴۵ سال	۲۵ تا ۳۵ سال	۱۵ تا ۲۵ سال	
۲۱۲	۱۶	۳۲	۴۴	۵۲	۶۸	فراوانی
۱۰۰	۷/۵	۱۵/۱	۲۰/۸	۲۴/۵	۳۲/۱	درصد

با توجه به جدول شماره ۱، به ترتیب بیشترین نمونه پژوهش در ردیف سنی بین ۱۵-۲۵ سال (۳۲/۱ درصد)، ردیف سنی ۲۵-۳۵ سال (۲۴/۵ درصد)، ردیف سنی ۳۵-۴۵ سال (۲۰/۸ درصد)، و ۴۵/۵۵ سال (۱۵/۱ درصد) قرار داشتند. کمترین نمونه پژوهش مربوط به زنان ۵۵ سال به بالا بود که ۷/۵ درصد نمونه پژوهش را تشکیل می دادند.

جدول ۲. آمار پاسخ دهندگان به تفکیک مقطع تحصیلی

دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	کاردانی	دیپلم	
۰	۳۲	۵۶	۱۶	۱۰۸	فراوانی
۰	۱۵/۱	۲۶/۴	۷/۵	۵۰/۹	درصد

با توجه به جدول شماره ۲، بیش از نیمی از نمونه پژوهش، دارای مدرک دیپلم (۵۰/۹) بوده و بعد از آن دارندگان مدرک کارشناسی با ۲۶/۴ درصد، کارشناسی ارشد با ۱۵/۱ درصد و کاردانی با ۷/۵ درصد قرار داشتند. هیچ یک از نمونه پژوهش دارای مدرک دکتری نبودند.

جدول ۳. میانگین شاخص های مطالعه در میان بُعد تقویت مهارت های مطالعه و بُعد رسانه ای

ابعاد ترویج مطالعه	شاخصهای ترویج مطالعه	میانگین	رتبه در میان زیر متغیر	رتبه در میان کل عوامل
راهکارهای تقویت مهارت های مطالعه	تهیه منابع جدید ساخت و تجهیز کتابخانه های روستایی راه اندازی مسابقات استانی و کشوری	۳/۲۵	۲	۴
راهکارهای بعد رسانه ای	استفاده از رسانه ها (رادیو، تلویزیون، شبکه های اجتماعی و ...)	۳/۲۶	۱	۳
بعد رسانه ای	استفاده از افراد با تجربه و متخصص	۳/۱۸	۳	۶
بعد رسانه ای	استفاده از افراد با تجربه و متخصص	۲/۹۱	۱	۸
بعد رسانه ای	استفاده از افراد با تجربه و متخصص	۲/۹۰	۲	۹

با توجه به جدول شماره ۳، و در جواب سؤال اول و دوم پژوهش می توان گفت که «ساخت و تجهیز کتابخانه های روستایی» کمی بیشتر از «تهیه منابع جدید» در میان زنان عضو کتابخانه های عمومی با میانگین ۳/۲۶ درصد از اولویت راهکارهای فرهنگ سازی مطالعه در میان زنان برخوردار است. با توجه به رتبه این دو عامل در میان کل عوامل نیز با اطمینان می توان گفت که «ساخت و تجهیز کتابخانه های روستایی» و «تهیه منابع جدید» که به ترتیب در رتبه ۳ و ۴ از میان ۱۰ عامل مورد بررسی قرار دارد، از اهمیت بُعد «راهکارهای تقویت مهارت های مطالعه» نام برد.

جدول ۴. میانگین شاخص های مطالعه در میان بُعد غنی سازی مطالعه و بُعد سازمانی

ابعاد ترویج مطالعه	شاخصهای ترویج مطالعه	میانگین	رتبه در میان زیر متغیر	رتبه در میان کل عوامل
راهکارهای غنی سازی فرهنگ مطالعه	مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری ها	۳/۳۰	۱	۲
راهکارهای بعد سازمانی	غنی سازی برنامه های آموزشی و فرهنگی با معرفی کتابهای مناسب زنان	۳/۰۹	۲	۷
راهکارهای بعد سازمانی	آموزش مهارت های مطالعه به زنان	۲/۵۷	۳	۱۰
راهکارهای بعد سازمانی	اختصاص بودجه جهت تجهیز و به روز کردن امکانات	۳/۱۹	۲	۵
بعد سازمانی	انجام پژوهش توصیفی از علائق زنان نسبت به نوع منابع درخواستی	۳/۳۴	۱	۱

با توجه به جدول شماره ۴، و در جواب سؤال سوم و چهارم پژوهش می توان گفت که میانگین شاخص «مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری ها» با ۳/۳۰ بیشتر از «غنی سازی برنامه های آموزشی و فرهنگی با معرفی کتابهای مناسب زنان» با ۳/۰۹ و «آموزشهای مهارت های مطالعه به زنان» با میانگین ۲/۵۷

درصد بوده و از اهمیت بیشتری برخوردار است. در میان زنان عضو کتابخانه‌های عمومی «انجام پژوهش‌های در مورد نظرسنجی در مورد منابع درخواستی» با ۳/۳۴ درصد به عنوان مهمترین شاخص در میان کل شاخص‌های فرهنگ سازی مطالعه در کتابخانه‌های عمومی ارزیابی شد. بعد از این عامل در بُعد سازمانی «اختصاص بودجه جهت تجهیز و به روز کردن امکانات» در ردیف پنجم کل شاخص‌های فرهنگ سازی در میان زنان برخوردار بود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که مسئولین و مدیران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند، جهت پیشرفت در امر فرهنگ‌سازی مطالعه در میان افراد جامعه به خصوص زنان، از هر کدام از راهکارهای مختلف اجرایی، برنامه‌ای - کاربردی، اجتماعی - فرهنگی و نوآورانه با تأکید بر نقش رسانه‌ها استفاده کرده و در اولویت برنامه‌های آموزشی و پرورشی خود قرار دهند. از جمله این راهکارها می‌توان به «نیازسنجی منابع درخواستی» کاربران کتابخانه اشاره کرد که بدون شک بدون نیازسنجی اطلاعات کاربران، کتابخانه‌ها گام در مسیر متروکه شدن خواهند گذاشت، این نتیجه در راستای پژوهش مرادمند (۱۳۸۹) بود که از عدم دسترسی به کتابهای مورد علاقه کاربران به عنوان یکی از عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی نام برده بود. نتایج همچنین نشان داد که «مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری‌ها» در رتبه دوم عوامل مؤثر بر فرهنگ‌سازی مطالعه قرار داشت. بدون شک تبلیغ در جهت ارائه فواید مطالعه و تأثیر آن بر اکثر جنبه‌های زندگی از راههای مختلف می‌تواند به عنوان مشوقی باشد که به ترویج فرهنگ کتابخوانی و مطالعه منجر شود، این نتیجه در راستای پژوهش خنیفر و همکاران (۱۳۹۱) بود که از آن از مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیریها در برنامه آموزشی آمده بود.

در مناطق شهری با توجه به سطح تبلیغات زیاد در امر مطالعه، افراد بیشتری جذب امر مطالعه می‌شوند، اما در مناطق روستایی چون تبلیغات و اطلاع رسانی در این باره بسیار کمتر می‌باشد، لذا ضروری است که به فرهنگ مطالعه در میان روستائیان بیش از پیش توجه داده شود. یکی از راهکارهای رسیدن به این امر، ساخت و تجهیز کتابخانه‌های روستایی با توجه به نیازسنجی اطلاعاتی آنان می‌باشد.

تهیه منابع جدید یکی از عوامل مهم در افزایش کاربران و حفظ و نگهداشت آنان در کتابخانه‌ها و همچنین مشوقی برای ترویج فرهنگ مطالعه در میان افراد می‌باشد بدین گونه با توجه به وضعیت اقتصادی مردم، و گرانی قیمت کتاب، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با نیازسنجی منابع درخواستی کاربران و تهیه منابع جدید نسبت به ترویج فرهنگ مطالعه در میان کاربران خود اقدام کنند. این نتیجه در راستای پژوهش توماس (۲۰۰۹) بود که در آن از کاهش قدرت اقتصادی افراد و افزایش قیمت منابع اطلاعاتی به عنوان موانع مهم در فرهنگ سازی مطالعه نام برده شده بود. علاوه بر این این نتیجه در راستای نتایج پژوهش مرادمند (۱۳۸۹) بود.

غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی و فرهنگی نیز از عوامل مؤثری بود که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با ارائه برنامه‌های کارشناسی شده در جهت ترویج فرهنگ مطالعه در میان زنان از آن استفاده کنند این نتیجه در راستای پژوهش رومان و فیور (۲۰۱۰) بود.

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل داده‌های این پژوهش راهکارهای ذیل را می‌توان به ترتیب به عنوان

مهمترین راهکارهای فرهنگ‌سازی مطالعه ارائه داد:

لزوم توجه به نیازسنجی اطلاعات و منابع درخواستی کاربران در کتابخانه‌های عمومی. مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری‌ها در برنامه آموزشی فرهنگ‌سازی مطالعه در سنین مختلف بخصوص در میان زنان.

ساخت و تجهیز کتابخانه‌های روستایی با اختصاص بودجه در ردیف ویژه تجهیز و به روز کردن کتابخانه‌ها.

تهیه منابع جدید و روزآمد برای کتابخانه جهت حفظ و نگهداشت کاربران و جذب اعضای جدید. راه‌اندازی مسابقات استانی و کشوری در زمینه مطالعه و کتابخوانی و اهداء جوایز به برگزیدگان مسابقات. غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی و فرهنگی با معرفی کتابهای مناسب سنین مختلف. استفاده از رسانه‌های مختلف از جمله رادیو، تلویزیون، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در جهت معرفی و ترویج فرهنگ مطالعه در میان تمامی اقشار مردم.

منابع

- باب الحوائجی، فهیمه؛ یزدانی راد، مهرزاد. (۱۳۸۹). تحلیل مقالات مجلات تخصصی کتابداری و اطلاع رسانی درباره ترویج کتابخوانی و کتابخانه های کودکان از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۷. نشریه تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی (پیام کتابخانه سابق)، ۱۶۱، ۴(۶۳)، ۳۱-۵۳.
- خنیفر، حسین؛ طاهری، فاطمه؛ سیار، ابوالقاسم. (۱۳۹۳). راهکارهای اجرایی ارتقاء فرهنگ مطالعه در بین دانش آموزان. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۵(۲)، ۸۶-۱۰۵.
- زارعی، عیسی. (۱۳۹۲). رسانه ملی و فرهنگ کتابخوانی. چاپ اول، قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.
- شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۸۶). ادبیات کودکان. چاپ چهاردهم، تهران: نشر اطلاعات.
- عماد، نسرین دخت. (۱۳۹۴). خدمات کتابخانه های عمومی. تهران: انتشارات کتابدار.
- قنایزچی، محمدعلی؛ داورپناه، محمد رضا. (۱۳۹۳). بررسی عوامل تسهیل کننده و بازدارنده مطالعه و رابطه نگرش به مطالعه و کتابخوانی با الگوی انگیزشی مزلو. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۰(۴۰)، ۱-۱۵.
- مرادمند، علی. (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان. تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۲)، ۹۵-۱۱۴.
- معرف زاده، عبدالحمید؛ ایرجی، شهرزاد. (۱۳۸۹). بررسی عوامل ترغیب کننده و بازدارنده مطالعه در میان مراجعان کتابخانه های عمومی شهرستان ماهشهر. نشریه تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی، ۱۶(۱)، ۱۴۳-۱۷۰.
- همائی، مهدی؛ اشرفی ریزی، حسین. (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی. ماهنامه علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، ۱۱(۶۹)، ۴۸-۵۴.
- احمدی، اسماعیل. (۱۳۹۶). شبکه های اجتماعی، اینترنتی و خواندن. فصلنامه تحقیقات اطلاع رسانی و

کتابخانه های عمومی، ۲۳(۹۱)، ۴۸-۶۹.

-رحمانی، بتول. (۱۳۸۴). فرهنگ ایجاد انگیزه مطالعاتی. نشریه فرهنگ آموزش، ۱۷، ۱(۵-۶)، ۶۳-۴۷.
-محمدی، مسعود؛ قاضی میرسعید، سیدجواد؛ کلبادی نژاد، کمیل؛ پهلوان زاده، باقر. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت مطالعه در میان مراجعان به کتابخانه های عمومی شهرستان سرپل ذهاب و تحلیل دلایل انگیزشی و بازدارنده به مطالعه. فصلنامه دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱۰(۳۶)، ۶۳-۷۳.

- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement.
- Lester, James. (2014). Writing research papers: A complete guide. 23th ed. New york: HARPER Collins College pub.
- Roman, S., & Fiore, C. D. (2010). Do public library summer reading program close the achievement gaps. Children & Libraries: The Journal of the Association for Library, 8 (3), 123-138.
- Stranger- Johannessen, E. (2014). Promoting a reading culture through a rural community library in Uganda. International Federation of Library Associations and Institutions, 40 (2), 46-67.
- Thomas, L. L. (2009). Rescuing Reading at the Community College. The Journal of the Virginia Community College, 14(1), 5 – 14.
- Wigfield, A, Guthrie, J. T., Tonks, S., & Perencevich, K. C. (2014). Children's motivation for reading: Domain specificity and instructional influences. Journal of Educational Research, 97(6), 299-309.

Promoting Strategies Of Study Culture Among Female Members Of Public Libraries In Malayer City

*S. Ghaffari

**M. Honarjoo

Abstract

The purpose of this study was to investigate the promoting strategies of study culture among female members of public libraries in Malayer city. 220 questionnaires were distributed among all the female members. 212 questionnaires were returned. According to the results; the most important ways to promote the study culture was "paying attention to needed information and conduct research in relation to the needs assessment of requested resources" with an average of %34.3, "positively showing the impact of study on other learning" with average of %3.3, "building up and equipping rural libraries" with average %3.26, and "providing new resources" with average of %3.2 respectively.

Keywords: study, study culture, public libraries.

---

*Associate Professor at Department of Library Sciences, Qum Payam Noor University, Qum, Iran (corresponding author; email: ghaffari130@yahoo.com)

**Graduate student of Knowledge & Information Science, Qum Payam Noor University, Qum, Iran